

EMİSYON PRİMİNİN VERGİLENDİRİLMESİ VE ORTAKLARA DAĞITIMI

A- Emisyon Priminin Tanımı

“Anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değeri üzerinde elden çıkarılmasından doğan kazançlar” “hisse senedi ihraç primi” veya “emisyon primi” olarak adlandırılmaktadır. Vergi kanunlarımızda her iki terim de kullanılmamış olup, KVK’nun 8/5 nci maddesinde, hisse senetlerinin itibari değeri üzerinde çıkarılmasından doğan kazançların kurumlar vergisinden müstesna olduğu belirtilmiştir. Tekdüzen Muhasebe Uygulama Genel Tebliğinde ise yeni çıkarılan hisse senetlerinin primli satışından kaynaklanan tutarların hisse senedi ihraç primi olarak sermaye yedekleri grubunda gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. (Biz bu yazımızda daha yaygın olarak kullanılan “emisyon primi” terimini kullanacağız.)

Emisyon priminin kuruma ait bir kazanç mı yoksa şirket ortaklarının şirkete koydukları bir sermaye mi olduğu öteden beri tartışılmaktadır. Özellikle sermaye artırımlarında, hisse senedinin nominal bedelinin üzerinde tutulması suretiyle elde edilen emisyon primini, şirketin sağladığı olumlu katkı nedeniyle, kazanç olarak nitelendirmek mümkündür. Ancak yeni kurulan bir şirkette henüz şirketin yarattığı bir değer yoktur ve satış farkı daha çok ortakların şirkete koydukları bir para (sermaye) niteliği taşır.

Tekdüzen Muhasebe Hesap Planı açıklamalarına göre emisyon primleri, “520-Hisse Senedi İhraç primleri” adı altında sermaye yedeği olarak muhasebeleştirilmekte ve gelir olarak nitelendirilmemektedir. TMS – 1, Md: 65’de de sermaye yedekleri arasında gösterilen hisse senedi ihraç primlerinin gelir unsuru olarak gelir tablosuna aktarılamayacağı kesin bir ifade ile belirtilmiştir.

B- Türk Ticaret Kanununa Göre Emisyon Primi Sermaye Yedeğidir

Türk Ticaret Kanununun 466/1 maddesine göre , “hisse senetlerinin çıkarılmasında, çıkarma masrafları indirildikten sonra, itibari kıymetten fazla olarak elde edilen hasılatın itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarf edilmeyen kısmı”nın **umumi yedek akçeye** ekleneceği hükme bağlanmıştır.

Kanun hükmüne göre, “umumi yedek akçe , esas sermayenin yarısını geçmedikçe münhasıran ziyanların kapatılmasına yahut işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi idameye, işsizliğin önüne geçmeye veya neticelerini hafifletmeye elverişli tedbirler alınması için sarf olunabilir. (TTK, Mad:466)

Esas sermayenin yarısı aşıldıktan sonra , şirketin yetkili organları harcamada serbest kalır.⁽¹⁾

Umumi yedek akçenin (I.tertip) ayrılmasında, ödenmiş sermaye esas alındığı halde, yedek akçenin harcanmasında ödenmemiş sermaye de dahil nominal sermaye esas alınmaktadır. Umumi yedek akçenin nominal sermayenin yarısını aşmaması halinde yedek akçe sadece

- Zararların kapatılması ,
- İşlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi idame ettirmeye,
- İşsizliğin önüne geçmeye veya neticesini hafifletmeye elverişli tedbirler alınmasında kullanılabilir.

¹ Orhan Nuri Çevik / Anonim Şirketler 2.baskı 1979 Sf:1243

Kanun gereği bu üç konu dışında umumi yedek akçenin kullanılması , örneğin sermayeye ilavesi dahi mümkün değildir. Ancak yedek akçelerin sermayeye ilave edilmesi özellikle I.tertip yedek akçenin daha yüksek ayrılmasını sağlayacağı için işletmenin yararına olur. Bununla birlikte kanunun nominal sermayenin %50'si aşılıncıkça yedek akçelerin sermayeye ilavesini öngörmemiştir. Ayrıca, kanunla yedek akçelerin kullanılmasında bir öncelik sırası öngörölmüştür.

Emisyon primlerinin vergiye tabi tutulması halinde ,prime isabet edecek vergi düşöldükten sonra kalan kısım ilgili **sermaye yedeği** hesap grubunda gösterilmelidir.

C- SPK Mevzuatına Göre Emisyon Priminin Durumu

SPK tarafından yayımlanan Muhasebe Standardında ise (Ek:3 Mali Tablolara İlişkin Açıklamalar) emisyon priminin sermayeyi temsil eden hisse senetlerinde bir değeri artışıncı ifade etmesi nedeniyle **yedekler** arasına alınması mümkün değildir denilmektedir. Belirtilen tebliğde, kanun ve esas sözleşme hükümleri ya da ortaklıkların yetkili organları tarafından alınan kararlar uyarınca dağıtılmamış ya da işletmede alıkonulmuş özkaynak öğelerinin **Yedekler** grubunda gösterileceği belirtilmiş olup yedek unsurları şu şekilde açıklanmıştır;

- Yasal yedekler (I. ve II. Tertip yedekleri ile hisse senedi iptal karları)
- Statü yedekleri ,
- Özel yedekler (yenileme fonu, yatırım indiriminden sağlanan vergisel avantajın dağıtılmayarak yeni yatırımlar için kullanılmak amacıyla kardan ayrılan fonlar)
- Olağan üstü yedekler

Göröleceği üzere SPK emisyon primlerinin TTK'nun 466 ncı maddesindeki hükme rağmen bilançoda yedekler grubunda gösterilemeyeceği görüşündedir. SPK tarafından yayınlanan bilanço formatında emisyon primi özsermaye bölümünde sermayeden sonra ayrı bir hesap kalemi olarak gösterilmiştir.

D- Emisyon Priminin Vergi Mevzuatımızda İzlediği Süreç:

1986 yılına kadar emisyon priminin kazanç mı yoksa ortakların şirkete koydukları para mı olduğı tartışılmış , vergi idaresinin de etkisiyle Danıştay da emisyon primlerinin vergiye tabi kazanç olduğı yönünde karar vermiştir. Danıştay 4.Dairesi gerekçe olarak, KVK'nun 15/4.maddesindeki, **ayrılan ihtiyat akçelerinin** kazancın tespitinde indirilemeyeceği hükmünü göstermiştir .⁽²⁾ Ancak , 3239 sayılı kanunla KVK'nun 8'nci maddesine eklenen 13'ncü bent hükmüne göre , **“dağıtılmamak ve borsaya kayıtlı olmak şartıyla”** emisyon primi kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Diğer bir ifade ile emisyon priminin **“gelir unsuru”** olduğı , kanun hükmü haline getirilmiştir.

3824 sayılı kanunla yapılan değışiklerle 1.1.1992 tarihinden itibaren 8,maddenin 13'ncü bendi değıştirilerek istisna için **“dağıtılmamak”** koşulu kaldırılarak **“borsaya kayıtlı olma”** koşulu korunmuştur.

Bu defa ,3946 sayılı kanunla yapılan değışiklikle 1.1.1994 tarihinden geçerli olmak üzere , **“borsaya kayıtlı olma”** koşulu da kaldırılarak hiçbir koşula bağılı olmaksızın emisyon primi kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Madde metni şöyledir :

² Dn 4.Dairesinin 17.11.1972 gün ve E:1969/5329 ; K:1972/6621 sayılı kara (Taner Gelegen ve Arkadaşları, Danıştay Kararları, 1974 Sayfa:273

“8/5 “Kurumların rüçhan hakkı kuponlarının satışından elde ettikleri kazançları ile **anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerinin üzerinde elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar**” kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Öte yandan anılan kanuna 4444 sayılı yasa ile eklenen geçici 28’nci maddenin (b) bendine göre,

“1.1.1999 – 31.12.2002 tarihleri arasında uygulanmak üzere , **anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları hisse senetlerinin itibari değerinin üzerinde elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar** , gelir vergisi kanununun 94.maddesinin 6 numaralı bendinin ikinci fıkrasının (b-ii) alt bendine göre tevkifata tabi tutulmaz”

Geçici 28/b maddesinde yer alan yukarıdaki hüküm, 4108 sayılı Kanunla eklenen geçici 23/b maddesinin yürürlükte kaldığı 01.01.1994-31.12.1998 tarihleri arasında da uygulanmıştır.

E- Emisyon Priminin Ortaklara Dağıtılmasının Sonuçları :

Kurumlar vergisinden istisna tutulan emisyon primi 01.01.1999 – 31.12.2002 tarihleri arasında GVK’nun 94/6 (b-ii) maddesine göre %15 oranındaki gelir vergisi stopajına tabi tutulmayacaktır. (KVK , Geçici Md.28/b)

Öte yandan , GVK’nun 94/6. maddesinin (b-i) alt bendine göre, kurumlar vergisinden istisna edilen emisyon primine isabet eden kısmın şirket ortaklarına dağıtılması halinde gelir vergisi stopajı yapılacaktır. Ayrıca, emisyon priminin kurum sermayesine ilavesi kar dağıtımı sayılmadığı için (b-i) alt bendi uyarınca hiçbir şekilde stopaja tabi tutulmayacaktır. Ancak, 231 no’lu GVK Genel Tebliğinde yapılan açıklamaya göre sermayeye ilave edilen bedelsiz hisse senetleri gelir vergisi mükellefi ortaklar tarafından menkul sermaye iradı olarak beyan edilecek. (3)

Bir görüşe göre emisyon primi pay sahiplerine dağıtılamaz.(4) Bu görüş , emisyon priminin bir gelir unsuru olarak değil sermaye yedeği unsuru olarak değerlendirilmesinin bir sonucudur. TTK’na göre bu fonun şirket için kullanılması esas olup ortaklara dağıtılması hiçbir şekilde öngörülmemiştir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz üzere 1.1.1994 tarihinden itibaren vergi mevzuatında emisyon primlerinin ortaklara dağıtılmasını engelleyen bir hüküm yoktur.

Emisyon primi bir gelir unsuru veya yedek akçe olarak nitelendirilmediği için ortaklara dağıtılması doğru olmaz. Ancak, vergi kanunları yönünden dağıtımı engelleyen bir hüküm de yoktur. Keza, vergi mevzuatı emisyon primlerini gelir olarak nitelendirmiş , ancak vergiden istisna tutmuştur.

Yasada bir değişiklik olmadığı takdirde 01.01.2003 tarihinden itibaren emisyon primlerinin ortaklara dağıtılıp dağıtılmadığına bakılmaksızın GVK’nun 94/6 maddesinin (b-ii) alt bendine göre %15 oranında tevkifat yapılacaktır. Söz konusu tevkifatın yapılması halinde, ortaklara dağıtılması sırasında ayrıca anılan kanunun 94/6 (b-i) alt bendine göre tevkifat yapılmayacaktır. Kurumlardan kar payı alan gerçek kişiler ise aldıkları kar payınının 1/5’i kadar vergi alacağını da kar payına ilave ederek , o yıla ait beyanname verme sınırını dikkate alarak yıllık beyanname verecektir.

³ 231 no’lu GVK Genel Tebliği 6 Şubat 2000 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁴ M.Rüştü ERİMEZ “Emisyon Primi” , Vergi Dünyası , Sayı :182 Ekim 1996 Sy:6

Görüleceği üzere emisyon priminin ortaklara dağıtılmasını engelleyen hüküm TTK'nda sınırlı bir şekilde vardır. Ancak toplam yedek akçelerin nominal sermayenin yarısını aşması halinde aşan kısım şirket yetkili organlarınca, ortaklara dağıtım yapmak dahil istenildiği şekilde kullanılabilir. Ayrıca, TTK'nda emisyon priminin dağıtılmasını önleyecek bir yaptırım yoktur. Emisyon priminin vergiye tabi gelir olarak kabul edilmesi , emisyon priminin diğer gelir unsurları gibi ortaklara dağıtılabileceğini göstermektedir.

Kurum kazançlarının vergilendirilmesiyle ilgili olarak, Vergi alacağı uygulamasının yürürlükte bulunmadığı dönemler için verilen bir özeltede , emisyon primlerinin sermayeye eklenmesinin ortaklara dağıtılması anlamını taşıdığı belirtilerek; emisyon primlerinin ortaklara dağıtılması halinde, dağıtımın yapıldığı yılın ticari kazancına vergilendirilmeden önceki brüt tutarı üzerinden ilave edileceği ve bunlar üzerinden daha önce tevkif yoluyla ödenmiş bulunan gelir vergisinin ödenecek kurumlar vergisinden mahsup edileceği belirtilmiştir.⁽⁵⁾Bu konuyla ilgili olarak 31 nolu KVK Genel Tebliğinde de aynı yönde açıklamalar yapılmıştır.

Emisyon primi konusu daha çok şirket birleşmelerinde, devirlerinde veya dışardan yeni ortak alımlarında önem kazanmaktadır. Sermaye artırımını yoluyla şirkete giren yeni ortakların nominal sermaye üzerinden şirkete koydukları sermaye fazlasının (emisyon priminin) KVK'nun 8/5 ve geçici 28/b maddeleri hükümlerinden yararlanılarak ortaklara dağıtılması işlemi, kanun koyucunun amacına aykırı olacaktır. Bu nedenle, KVK'nun 8/5. Maddesindeki emisyon primi ve rüçhan hakkı kupon satış kazançlarındaki istisnanın sermayeye ilave veya ortaklara dağıtılmaması şartına bağlanmasında yarar vardır.

Örneğin, nominal sermayesi 10 milyar liradan bir anonim şirketin sermayesi 20 milyar liraya çıkarılmış ve eski şirket ortakları rüçhan haklarını kullanmayıp yeni hisse senetleri primli olarak 30 milyar liraya satılmış olsun. Bu durumda elde edilen emisyon primi 20 milyar lira olacaktır.

501-Ödenmiş Sermaye	10.000.000.000.-	
	500- Sermaye H.	10.000.000.000.-
102- Bankalar H.	30.000.000.000.-	
	501- Ödenmemiş Ser.	10.000.000.000.-
	520- Hisse Senedi İhraç Primi	20.000.000.000.-

Böyle bir işlemde 20 milyar liranın ortaklara dağıtılması halinde eski ortaklara 10 milyar lira kazanç aktarılmış olacaktır. Geçici 28/b maddesine göre GVK'nun 94/6 (b-ii) maddesine göre gelir vergisi stopajına tabi tutulmayacak, ancak ortaklara dağıtılması halinde (b-i) bendine göre gelir vergisi tevkifatına tabi tutulması gerekecektir.

Öte yandan rüçhan hakkı kupon satış kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmekle birlikte , GVK'nun 94/6 (b-ii) maddesine göre istisna kazanç üzerinden %15 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır.

⁵ (Ş.Kızılot. Age Cilt:1 Sy:1348) (Maliye Bakanlığının 17,06,1993 tarih ve GEL:0,02/113-1521/37462 sayılı özelgesi)

F- Emisyon Primlerinin BSMV Karşısındaki Durumu

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 28.maddesinde, **banka ve sigorta şirketlerinin** Finansal Kiralama Kanunu'na göre yapmış oldukları işlemler hariç olmak üzere , her ne şekilde olursa olsun nakten veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir” hükmü yer almaktadır.

Kanun hükmüne göre banka ve sigorta muameleleri vergisinde (BSMV) vergiyi doğuran olay iki nedene bağlanmıştır. Birincisi ,işlemi yapanın banka veya sigorta şirketi olması, diğeri de bu kurumların her ne olursa olsun bir işlemde dolayı lehe para almalarıdır. Lehe alınan paranın gelir nitelikli olması gerektiği açıktır. Örneğin sermaye artırımını, lehe alınan bir para olmakla birlikte gelir niteliğinde bulunmadığı için BSMV'nin kapsamına girmez.

BSMV oranı 87/12471 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile anılan kanunun 31.maddesindeki yetkiye istinaden;

- Kambiyo işlemlerinde binde 1,
- Bankalar arası mevduatta yüzde 1,
- Diğer işlemlerde yüzde 5 olarak uygulanmaktadır.BSMV'nin matrahından gider veya vergi adı altında bir indirim yapılmaz. Matrah vergiye tabi işlemin tutarıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 466.maddesine göre emisyon primlerinin kanuni yedek akçe olarak ayrılması gerektiği kabul edilmiştir. Esasen emisyon primleri bir gelir unsuru değil sermaye yedeğidir. Bu nedenle sermaye unsuru olan bir değer vergi kapsamına alınmasını doğru bulmuyoruz. Böyle bir düzenleme hem TTK'nun 466.maddesi hükmüyle çelişmekte hem de olayın niteliğine uygun düşmemektedir.

Yazımızın yukarıdaki bölümlerinde belirttiğimiz gibi emisyon priminin bir gelir unsuru mu yoksa sermaye yedeği mi olduğu öteden beri tartışma konusu edilmiş olup, KVK'na göre emisyon primi verginin konusuna alınmış yani bir **“gelir”** unsuru kabul edilmiştir. Emisyon primi bir yandan kurumlar vergisinden istisna edilmiş, diğer yandan da geçici 28/b maddesi hükmüne göre 31.12.2002 tarihine kadar GVK'nun 94/6 (b-ii) maddesine göre gelir vergisi tevkifatından da istisna tutulmuştur.

Banka ve sigorta şirketlerinin kuruluşlarında veya sermaye artırımları sırasında çıkardıkları hisse senetlerini nominal değerinin üzerinde bir bedelle satmaları halinde ortaya çıkan emisyon priminin bir gelir unsuru olarak kabul edilmesi, emisyon priminin **lehe alınan bir para olarak** BSMV'nin de konusuna girdiğinin kabul gerekmektedir. Emisyon priminin kurumlar vergisinden ve geçici bir süre de olsa gelir vergisinden istisna edilmesine rağmen aynı düzenlemenin 6802 sayılı Kanunda da yer almaması bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

“ Mevcut yasal düzenlemeler karşısında bankalarca (ve sigorta şirketlerince) ⁽⁶⁾ elde edilen emisyon primleri üzerinden %5 oranında Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ödenmesi gerekmektedir. Ancak, TTK açısından bunun bir kanuni yedek akçe olarak kabul edilmesi ve özkaynakları güçlendirmesi sebebiyle vergi kanunları açısından emisyon primleri üzerinden vergi alınmaması yönünde düzenlemelerin yapılması, bu çerçevede de Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nin 29.maddesindeki istisnalar arasına eklenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.”⁽⁷⁾

⁶ “Sigorta şirketleri” ibaresi tarafımda eklenmiştir.

⁷ Hüseyin AKSAN - Ümit PEÇEN “Emisyon Primlerinin BSMV Karşısındaki Durumu” Vergi Dünyası , Sayı:216, Syf:90

